

נוסח ההדָרן
לְסִיּוּם מַסְכַּת

הִדְרוּ עַל־דָּם מַסְכַּת — הִדְרוּ עַל־דָּם מַסְכַּת — וְדַעְתוּ עַל־דָּם מַסְכַּת — וְדַעְתוּ עַל־דָּם מַסְכַּת

וְלֹא תִתְנַשֵּׂי מִנּוֹן, לֹא בְעֵלְמָא הִדְיוּ וְלֹא בְעֵלְמָא דְאַתִּי (ג' פעמים).

יִתְגַדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא, בְּעֵלְמָא דִּי הוּא
עָתִיד לְאַתְחַדְתָּא, וְלֹאֲחַיָּא מִתְּנִיא וְלֹאֲסַקָּא
יִתְהוּן לְחַיֵּי עֲלְמָא, וְלִמְבַרְכֵי קַרְתָּא דִּירוּשָׁלַם,
וְלִשְׂכַלְלָא הִיכְלִיָּה בְּגוּהָ, וְלִמְעַקֵּר פּוֹלְחָנָא
נּוֹכְרָאָה מֵאַרְעָא, וְלֹאֲתַבָּא פּוֹלְחָנָא דְשְׂמִיָּא
לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלִיד קוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא
בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיִקְרִיָּה [נוסח ספרד]: וְנִצְמַח פּוֹרְקוּנִיָּה
וְיִקְרַב מְשִׁיחֵיהּ, בְּחֵיכּוּן וּבִיּוֹמֵיכּוּן וּבְחַיֵּי דְכָל
בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא וּבְזַמָּן קָרִיב, וְאָמְרוּ: אָמֵן.

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמֵי עֲלְמִיָּא.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא
וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיד
הוּא. לְעֵלָא מִן כָּל (בעשׂי"ת: לְעֵלָא וְלְעֵלָא מִכָּל)
בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאָמְרוּ
בְּעֵלְמָא, וְאָמְרוּ: אָמֵן.

עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבְּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל
תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מֵאן דְעִסְקִין
בְּאוּרֵיקָא, דִּי בְאַתְרָא (בִּארְץ יִשְׂרָאֵל: קַדִּישָׁא)
הִדְיוּ וְדִי בְכָל אֲתֵר וְאֲתֵר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוּן
שְׁלָמָא רַבָּא חֲנָא וְחֹסְדָא וְרַחֲמִין וְחַיִּין אַרְיָכִין
וּמְזוּנֵי רוּיְחֵי וּפְרַקְנָא מִן קֻדְסֵי אַבוּהוֹן
דְּבִשְׂמִיָּא וְאַרְעָא, וְאָמְרוּ: אָמֵן.

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׂמִיָּא וְחַיִּים [נוסח ספרד:
טוֹבִים] עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ: אָמֵן.

[נוסח עדות המזרח: תְּתַפְּלֵי חַרְבָּא וְכַפְנָא וּמוֹתָנָא,
וּמְרַעִין בִּישׁוּן יַעֲדֵי מְנָא וּמְנָכוּן וּמַעַל עַמָּה
יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ: אָמֵן. יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן
שְׂמִיָּא, חַיִּים וְשָׁבַע וּישׁוּעָה וְנַחֲמָה וְשִׁיזְבָּא
וְרַפּוּאָה וְגִאָּלָה וְסִלִּיחָה וְכַפְרָה וְרַחֲמֵי וְהַצְּלָה,
לְנוּ וּלְכָל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ: אָמֵן.]

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם (בעשׂי"ת: הַשְּׁלוֹם) בְּמְרוֹמָיו הוּא
[נוסח ספרד: בְּרַחֲמִיו] יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל
יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ: אָמֵן.

וְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלוֹקֵינוּ וְאֱלוֹקֵי אַבוּתֵינוּ, שְׁתֵּהא תּוֹרְתֵךָ
: אוּמְנוּתֵנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לְעוֹלָם הַבָּא (ע"פ בְּרַכּוֹת טו:).
חֲנִינָא בְּרַ פְּפָא, רְמִי בְּרַ פְּפָא, נַחְמֵן בְּרַ פְּפָא, אַחֲתֵי בְּרַ פְּפָא, אַבָּא
מְרִי בְּרַ פְּפָא, רַכְרַם בְּרַ פְּפָא, רְכִישׁ בְּרַ פְּפָא, סוֹרְחַב בְּרַ פְּפָא, אַדָּא
בְּרַ פְּפָא, דְרוּ בְּרַ פְּפָא.

עַרְבָּ נָא יי אֱלוֹקֵינוּ אֶת דְּבַרֵי תּוֹרְתֵךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפּוֹת עַמְךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה [כְּלַנּוּ], אֲנַחְנוּ וְאַצְּאֵינוּ [וְאַצְּאֵינוּ] וְאַצְּאֵינוּ
וְאַצְּאֵינוּ עַמְךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כּוֹלְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֵךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרְתֵךָ [לְשִׁמָּה]
(בְּרַכּוֹת י"א:).

אוֹיְבֵי תַחֲכַמְנֵי מִצּוֹתֶיךָ, כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי (תהילים ק"ט צ"ח). יְהִי
לְפָנֶי תַמִּים בְּחַקֶּיךָ, לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ (תהילים ק"ט פ').
לְעוֹלָם לֹא אֲשַׁכַּח פְּקוּדֶיךָ, כִּי בָּס חִיֵּיתִנִּי (תהילים ק"ט צ"ג).
בְּרוּךְ אַתָּה יי, לְמַדְנִי חֲקִיךָ (תהילים ק"ט ב'). אָמֵן אָמֵן אָמֵן, סְלָה וְעַד.

אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יי אֱלוֹקֵינוּ וְאֱלוֹקֵי אַבוּתֵינוּ, שְׁשַׁמְתָּ
חֲלָקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְבָּר וְלֹא שַׁמְתָּ חֲלָקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קַרְנוֹת,
שְׁאָנוּ מְשַׁכִּימִים וְהֵם מְשַׁכִּימִים, אָנוּ מְשַׁכִּימִים לְדַבְּרֵי תוֹרָה וְהֵם
מְשַׁכִּימִים לְדַבְּרֵי בְטָלִים; אָנוּ עֹמְלִים וְהֵם עֹמְלִים, אָנוּ עֹמְלִים
וּמְקַבְּלִים שְׂכָר וְהֵם עֹמְלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שְׂכָר; אָנוּ רְצִים וְהֵם
רְצִים, אָנוּ רְצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רְצִים לְבָאֵר שַׁחַת (בְּרַכּוֹת
כ"ח:), שְׁנֵאֲמַר: וְאַתָּה אֱלוֹקֵינוּ, תּוֹרִידֵם לְבָאֵר שַׁחַת, אֲנִשֵּׁי דְמִים
וּמְרַמָּה לֹא יַחֲצוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֲבַטַּח בְּךָ (תהילים נ"ה כ"ד).

וְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלוֹקֵינוּ וְאֱלוֹקֵי אַבוּתֵינוּ, כְּשֵׁם שְׁעַזְרַתִּי
: לְסִיּוּם מַסְכַּת _____, כִּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסְכַּתוֹת
וּסְפָרִים אַחֵרִים וְלְסִיּוּמָם, לְלַמּוֹד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעִשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת
כָּל דְּבַרֵי תַלְמוּד תּוֹרְתֵךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוֹת כָּל הַתְּנָאִים וְאַמוֹרָאִים
וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים תַּעֲמוּד לִי וּלְזֻרְעֵי, "שְׁלֹא תִמּוֹשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי
זֻרְעֵי וְזֻרְעֵי עַד עוֹלָם" (ע"פ ישעיה' נ"ט כ"א וְיהוֹשֻׁעַ א' ח'). וְתִתְקַיֵּם בִּי:

וְהִתְהַלַּכְתָּ תִּנְחָה אוֹתְךָ בְּשַׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ, וְהִקְצוֹתָ הִיא
: תְּשִׁיחַךְ (משלי ו' כ"ב). כִּי בִי יִרְבוּ יָמֶיךָ, וְיוֹסִיפוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים (משלי
ט' א'). אוֹרְךָ יָמִים בְּיַמִּינֶהָ, בְּשִׁמְאוּלָּה עוֹשֵׁר וְכָבוֹד (משלי ג' ט"ז).
יִי עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יִי יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם (תהילים כ"ט א').

courtesy of

The Dafyomi Advancement Forum

daf@dafyomi.co.il

מקורות לשמחת הסיום

1. בפסיקתא על הפסוק (ויקרא ח' י"ח
בחנוכת המשכן) ויסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל, וז"ל, בשמחה, ואותו היום עשאו יו"ט, משל לפורע חובו ועושה יו"ט כך כיון שנתקדשו הכהנים ונתקדשו הכלים עשאוהו יו"ט לאותו היום. מכאן סמכו חכמים שכל המשלים מסכתא צריך לעשות יו"ט לחבירו כל שעה שישלים לימודה, וכן היה עושה כהן גדול יו"ט לחבירו בשעה שהיה יוצא בשלום מן המקדש.

2. כתב הרמב"ן (שמות כד יא) על הפסוק
ויחזו את ד' ויאכלו וישתו וז"ל, עשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה, כאשר צוה בכתבם כל דברי התורה על האבנים, וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך (דברים כז ז). וכתוב בשלמה (דהיי"ב א יב) החכמה והמדע נתון לך וגו', מיד ויבא ירושלם ויעש משתה לכל עבדיו (מ"א ג טו), ואמר רבי אלעזר מכאן שעושין משתה לגמרה של תורה (שהש"ר א ט, קה"ר א א). ונאמר בדוד אביו בהתנדבם לבנין בית המקדש, ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' וגו' ויאכלו וישתו לפני ה' ביום ההוא בשמחה גדולה (דהיי"א כט כא-כב), ואף כאן ביום חתונת התורה כן עשו.

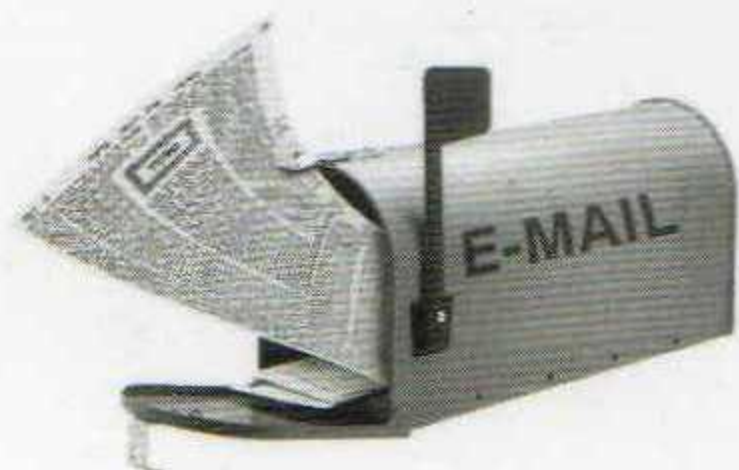
3. בספר המנהגים דבי מהר"ם בר ברוך מרוטנבורג בסדר נישואים כתב וז"ל, מברכים שהשמחה במעונו ואשר ברא, וכן בכל שמחות מצוה כגון סיום דכתיב פקודי ד' ישרים משמחי לב, עכ"ל. (אבל הש"ך ביו"ד רמ"ו סקכ"ו כתב דאף דסיום מסכתא סעודת מצוה היא מכל מקום אין לברך עליו שהשמחה במעונו).

4. כתב מהרש"ל בים של שלמה סוף פרק מרובה וז"ל, גרסינן בשבת ק"ח, אמר אביי תיתי לי דכי חזינן צורבא מדרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן, מכאן נהגו כל ישראל לסיים בשמעתא וליתן שבח והודיה למקום ולפרסם אותה שמחה שזכה לכך שעושין סעודה בעת שמסיימין... ומה שפ"י רש"י [שאביי עשה יו"ט לרבנן בסיום מסכתא] לפי שהיה אביי ראש ישיבה, לאו משום דאחר לא היה עושה אלא דקשה לרש"י וכי לא היה בדורו של אביי שום אחד שהיה מהדר ועושה זולתו מאחר שהוא מצוה רבה, ע"כ פ"י משום שהיה ראש ישיבה והוא קודם למצוה זולתו, והנה פקח עינך וראה אף שאביי היה אחד מן החולים ומצמצם ביותר, כדאיתא בשבת לג, אביי חש בהדרנוקא אמר רב ידענא ביה בנחמני דמכפין נפשיה וכו', אפילו הכי עביד יומא טבא לרבנן מחמת רוב חיבת המצוה.

5. עוד כתב שם וז"ל, וראיה [שעושים יו"ט בסיום מסכתא] מתענית כו., לא היו ימים טובים כיוה"כ וט"ו באב, ומסיק בגמרא בשלמא יוה"כ יום סליחה ומחילה הוא, אלא ט"ו באב מ"ט, ומפרש (שם לא. ובנ"ב קכא:) כמה טעמים עד דמסיק לבסוף רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יום שפסקו בו מלכרות עצים למערכה כו', ופ"י רשב"ם שם לפי שפסקו אותו היום להשלים מצוה גדולה היו שמחים ונחשב להם ליום טוב, וא"כ השלמת הספר אין לך מצוה גדולה מזו ובפרט היכא שדעתו להתחיל אחר כך ספר אחר, וכן כתב שם הר"ן וז"ל, מהא שמעינן שמנהג ישראל הוא לשמוח ולעשות יו"ט בהשלמת המצוה.

6. הביא הש"ך (יו"ד רמ"ו סקכ"ו) בשם מהרש"ל דאפילו מי שלא סיים מסכתא מצוה רבה שישמח עם המסיים ואפילו יחיד שסיים מחוייבים אחרים לסיים עמו, ראוי לזה כמו שכתב הגאון האדיר הרב מה"ר זעליג ראובן בענגיס זצ"ל בהקדמת ספרו **לפלגות ראובן** (חלק א', בפתח דבר) דיש לומר דחשוב כמו ענין שותפות, לפי מה שכתוב **ביו"ד ס"י רמ"ו ס"א** בהג"ה דאפשר להקנות חלק לחבירו בתלמודו ע"ש, ומשתתפין מתחלה לדעת כן שיהיי לכ"א חלק בשל חבירו ואף אם יטרד מי מהם באיזה פעם לא יגרע חלקו ואידי דבעי למיקנא גמר ומקני. ואשר ע"כ גם אלה הבאים לסירוגין לפרקן נמנים לדבר מצוה לשמוח בשמחת הסיום יחד עם יתר החברים העומדים על משמרתן תמידין כסדרן, ואחד המרבה ואחד הממעט... רמז לזה, דאותיות סיום ערך הנגלה שוה לערך הנסתר: סמ"ך, יו"ד, ו"ו, מ"ם - אותיות מ"ך ג"י ס', אותיות ו"ד גימטריי"י, וכן ו"ו ומ"ם אות הראשון שוה בערכו לאות השני, לרמז שיוכל להצטרף הנעלם מלימוד המסכתא כמו הנגלה (וכ"כ בסוף ס' קול אליהו בשם הגר"א).

בספר **טעמי המנהגים** כתב (בליקוטים, אות צ"ב בשם הגה"ק **מדינוב**) טעם מה שנהגו המפלפלים לדרוש ולנעוץ סופה בתחילה ונקרא הדרן הוא מפני הנרמז באותיות "מסכת" שאין קץ לתורתנו על כן כל חלק ממנה אין לו גמר ותמיד נעוץ סופה בתחילתה כמו מלאכת "המסכת" כשמגיע אל הסוף חוזרת לראש, על כן המנהג בישראל בסיום מסכת לומר איזה דרוש לנעוץ סופה בתחילתה הדרן עלך.

מופץ ע"י **כולל עיון הדף**
ת.ד. 43087 הר נוף, ירושלים
פקס: (02) 652-2633
טלפון: (02) 651-5004 בשעות אחה"צ
דואר אלקטרוני: daf@dafyomi.co.il

כולל עיון הדף מאגף מזלון רחב של אומץ ויחוס על הכף: יוסף צמח, ג'וי מסכנא, טלזאור וס'ו

